

Hundrovan *Bryonia alba* i Dalarna

Tomas Ljung

När hösten kommer och frukter och bär mognar i stadens rabatter kan oväntade inslag i de eljest så förutsägbara buskplanteringarna uppträda. Under eftersommaren 2006 antog bladverket hos oxbärsbuskarna i Kanslibacken vid residenset i centrala Falun sin vanliga rödgrönsvarta schattering. I en av buskarna avslöjade sig då en klängande vinliknande ranka med ljusgröna handflikiga blad, bleka femtaliga blommor och klasar med svarta bär liknande oxbärsbuskens egna. Under augusti och september månads morgon- och lunchvandringar där förbi noterade jag rankan många gånger. Var gång reflekterade jag att ”det där ser ju ut som hundrova” och varje dag beslöt jag mig för att kolla upp den så fort jag kom in. Vilket alltid glömdes bort. Till slut tog jag med en bit av rankan. Det var mycket riktigt hundrova, *Bryonia alba*.

Hundrovan är en gurkväxt av familjen Cucurbitaceae. I Sverige är två arter påträffade, den vitblommiga och svartfruktiga *Bryonia alba* samt den röda *B. dioica*, som har röda bär och är skildkönad. Från den kraftiga roten skjuter hundrovans långa klättrande rankor upp, med klängen och blomställningar i bladvecken. Hela växten har en vit mjölksaft och de svarta bären är liksom roten mycket giftiga. Växten är i hemtrakterna kring Svarta havet flerårig och bildar där stora snår. Retzius skriver 1806 att hundrovan ”*har en wämjelig lukt, och röres af intet husdjur utom Geten, som äter litet deraf*”.

Hundrovan har en lång kulturhistoria hos oss och är känd sedan åtminstone sextonhundratalet. Sannolikt har den ursprungligen förts hit för sina medicinska egenskapers skull. Den uppsvällda och ända till armstjocka roten innehåller giftiga söta och bittra glykosider samt tetracykliska terpenier med kraftigt drivande effekt. Redan i det antika Grekland nyttjades hundrovan mot kvinnosjukdomar och som mask- och hårborttagningsmedel. Under medeltiden såldes roten ofta falskeligen som alrunerot, vilken den liknar, och dess rykte som trolldoms- och kärleksmedel har i Östeuropa inte stått mandragoran efter. Den har även planterats kring gårdar för att hålla blixten och häxor borta. Inom den äldre folkmedicinen har hundrovan brukats som laxativ och abortivum, i Ryssland in i modern tid. Quensel påstår 1803 att förstoppade

bönder om aftonen brukade fylla hålet i roten med öl, som intogs nästa morgon. Inom homeopatin brukas hundrova än idag mot reumatiska besvär.

Under 1800-talet blev hundrovan en populär spaljeväxt i svenska trädgårdar, men mönstrades ut ur sortimentet redan vid förra sekelskiftet. Fortfarande kan man träffa på den förvildad på gynnade platser med fet jord. Närmast förekommer den kring Mälaren, där den bildar stora snår i hagarna kring Ängsö slott.

I Dalarna har hundrovan påträffats några få gånger tidigare. Hedemoras store sockenbotanicus och polyhistor, Elis Dahlgren, mötte den i Jälkarbyn 1939 och Erik Almqvist själv iakttog den på en avstjälpningsplats i Sörbo. Under senare årtionden har den lyst med sin frånvaro, trots den ökade botaniska aktiviteten på soptippar och avskrädeshögar. Att det ensamma exemplaret i oxbärsbusken vid Kanslibacken skulle hålla ställningarna under flera säsonger är knappast sannolikt. Men med dagens galopperande klimat kanske redan nästa försök lyckas bättre. Låt oss för all del hålla tummarna för att den bittersöta Bryonia får fortsätta att vara en sällsynt gäst i Dalarna!

Litteratur:

Almqvist, E. 1949: Dalarnes Flora. Stockholm.

Bergmark, M. 1981: Vallört och vitlök, 5:e uppl. Malmö.

Hylander, N. 1970: Prima loca plantarum vascularium sueciae. SBT 64: suppl.

Malmgren, U. 1982: Västmanlands flora. Motala.

Nielsen, H. 1979: Läkeväxter förr och nu. Borås.

Quensel, C. 1803: Svensk Botanik bd II. Stockholm.

Retzius, A. J. 1806: Försök till en Flora Oeconomica. Lund.

Sandberg, F. (red.) 1982: Örtmedicin och växtmagi. Stockholm.

Thomson, W. (red.) 1980: Läkeväxter från hela världen. Lausanne.

The White Bryony
Fairy.

“White Bryony Flower-fairy” ur C. M. Barker 1927.